

biblioteka. Instytut Turystyki

INSTYTUT TURYSTYKI

Zakład Naukowo - Badawczy w Toruniu

"Studium możliwości rozwoju turystycznego i
rekreacyjnego gminy Urszulin"

A-1283

Praca wykonana na zlecenie Urzędu Gminy
w Urszulinie

Zespół autorski:

dr Jan Owsiak

dr Janusz Sewerniak

mgr Grażyna Andrzejewska

Grażyna Miętkiewicz

Spis treści	Strona
I. Wstęp - cel i zakres pracy	3
II. Uwarunkowania rozwoju turystyki w gminie	5
1. Zasoby przestrzeni turystycznej	5
1.1. Walory turystyczne	5
1.2. Zagospodarowanie turystyczne i paraturystyczne	9
2. Ruch turystyczny	13
3. Uwarunkowania ekologiczne	14
3.1. Obszary chronione i wymagające ochrony	14
3.2. Zagrożenia walorów	15
4. Dostępność komunikacyjna	16
5. Uwarunkowania społeczno-gospodarcze	19
6. Aktualny układ organizacyjny turystyki w gminie	20
7. Uwarunkowania formalno-prawne	20
III. Koncepcja rozwoju turystyki i rekreacji	22
1. Determinanty koncepcji	22
2. Obszary funkcjonalne	23
3. Układ szlaków turystycznych	29
4. Program zagospodarowania turystycznego	30
5. Chłonność i pojemność turystyczna gminy	36
IV. Mechanizmy aktywizacji gospodarczej gminy Urszulin przez rozwój turystyki	40
1. Instrumenty aktywizacji w sferze przestrzennej	40
2. Sposoby aktywizacji w sferze społecznej	43
3. Działania w sferze promocyjnej	45
V. Wnioski i wytyczne do aktualizacji planu zagospodarowania przestrzennego gminy	47
Literatura	48

I. Wstęp - cel i zakres pracy

Gmina Urszulin pod względem występowania walorów turystycznych środowiska przyrodniczego należy do średnio atrakcyjnych w skali kraju. Walory te zaliczane są do III kategorii /w 4-stopniowej skali/. Na północy gminy atrakcją stanowią tereny leśno-bagiennicze, na południu natomiast stosunkowo dużej powierzchni jeziora. W skali regionu Polesia Lubelskiego obszar ten jest bardzo atrakcyjny. Jest on celem wyjazdów turystycznych /wypoczynek pobytowy i weekendowy, turystyka wędrowska piesza/ głównie dla mieszkańców Lublina i Łęcznej. Wypoczywają tu nawet mieszkańcy Górnego Śląska.

Na znaczny wzrost atrakcyjności turystycznej tego obszaru wpłynął fakt powołania na tych terenach Poleskiego Parku Narodowego. Zajmuje on powierzchnię 4813,35 ha, z której 80 % znajduje się na terenie gminy Urszulin. Strefę ochronną PPN stanowi Poleski Park Krajobrazowy, zajmujący znaczną część gminy. Łącznie PPN i PPK zajmują 60 % powierzchni gminy.

Dokonująca się obecnie w Polsce zmiana ustrojowa pociąga za sobą również zmiany w turystyce. Z turystyki sterowanej przez państwo zaczyna rozwijać się rynek turystyczny. Turystyka staje się gałęzią gospodarki narodowej. Staje się szansą rozwoju gospodarczego dla gmin charakteryzujących się odpowiednim potencjałem turystycznym środowiska przyrodniczego.

Taką szansą dla tego typu obszarów przyrodniczych jakie występują w gminie Urszulin stwarza również fakt, że w turystyce

obserwuje się dość wyraźny trend do szukania atrakcji typu: bogactwa przyrody, rzadkie okazy: roślin /m.in. ziół/, zwierząt, ptaków, czy życie ludności wiejskiej lub twórczość ludowa.

Przedstawione powyżej fakty i uwarunkowania narzucają konieczność przyjęcia określonej koncepcji funkcjonowania turystyki na obszarze gminy Urszulin. Taką koncepcję zaprezentowano w niniejszej pracy.

Zakresem przestrzennym objęto obszar gminy o powierzchni 17.162 ha. Zakres merytoryczny pracy obejmuje zagadnienia:

- uwarunkowań rozwoju turystyki w gminie,
- koncepcję rozwoju turystyki,
- mechanizmy aktywizacji gospodarczej gminy przez rozwój turystyki,
- wnioski do aktualizacji planu zagospodarowania przestrzennego gminy.

II. Uwarunkowania rozwoju turystyki w gminie

1. Zasoby przestrzeni turystycznej

1.1. Walory turystyczne

Walentami turystycznymi gminy są przede wszystkim jeziora, tereny leśne i bagienne oraz klimat. Pod względem ukształtowania powierzchni teren ten zaliczyć należy do monotonnych. Walorem turystycznym jest tu również wiejska przestrzeń rekreacyjna. Na terenie gminy występuje 5 z 7 cech korzystnych dla rekreacji /M. Drzewiecki, 1990/.

W gminie Urszulin występuje 9 jezior /łącznie z jez. Uściwierz/ o powierzchni powyżej 10 ha /tab. 1/. Oceniając ich turystyczną przydatność brano pod uwagę:

- powierzchnię jeziora,
- występowanie powierzchni leśnych wokół jezior,
- aktualny stan czystości wód,
- turystyczną dostępność brzegów,
- występowanie w strefie brzegowej roślinności wodnej wynurzonej,
- charakter użytkowania jeziora i sankcje ochronne.

Z występujących na terenie gminy jezior dla celów bezpośredniego użytkowania turystycznego należą się tylko 3 zbiorniki /tab. 1/. Są to jeziora: Wytyckie i Sumin zaliczone do I kat. oraz jez. Roteze zakwalifikowane do II kat. W przypadku jez. Wytyckiego /stanowiącego zbiornik retencyjny dla rolnictwa/ dotychczas z przyczyn administracyjnych występowały kolizje między funkcją

rolniczą a rekreacyjną, o czym świadczą tablice informujące o zakresie kąpieli. Wydaje się, że te funkcje można, a nawet trzeba pogodzić, gdyż jest to największy zbiornik wodny w tej części Polski i można tu wprowadzić różne formy rekreacji nawodnej, zarówno latem jak i zimą.

Jeziora: Sumin i Rotoze zaliczyć należy do typowych jezior dla wypoczynku nawodnego i nadwodnego, o ograniczonym jednak zakresie

Tabela 1

Klasyfikacja turystyczna jezior gminy Urszulin

L. p.	Jezioro	Powierzchnia w ha	Głębokość maksymalna w m	Stopień czystości wód I-III	Turystyczna dostępność brzegowa w m	Sanckcje ochronne	Kategoria przydatności turystycznej I-IV
1	Wytyckie	482	4,5-6,0	II	punktowa	-	I
2	Uściwierz	284	6,6	I/II	brak	proj.rezerwat	-
3	Łukie	150	6,5	II	120	proj.rezerwat	-
4	Sumin	91	6,0	I	360	-	I
5	Rotoze	43	4,3	I/II	140	-	II
6	Długie	31	b.d.	b.d.	brak	rezerwat przyrody	-
7	Moszne	17	1,0	b.d.	brak	rezerwat przyrody	-
8	Płotyczne	14	3,4	b.d.	brak	-	n.t.
9	Karaśne k.Urszuli-na	10	1,5	b.d.	brak	-	n.t.

b.d. - brak danych

n.t. - nieprzydatny turystycznie

/szczególnie w przypadku form nawodnych/ ze względu na brak połączeń z innymi zbiornikami.

Niewątpliwym walorem jezior jest możliwość ich wykorzystania dla celów wędkarskich. Dla tych celów mogą być udostępniane /przy odpowiednim sterowaniu wykupem kart wędkarskich/ jeziora, które planuje się objąć ochroną rezerwatową /Uściwierz i Łukie/.

Z punktu widzenia użytkowania turystycznego tereny leśne gminy Urszulin stanowią głównie atrakcją widokową. Ich przydatność dla penetracji powierzchniowej jest niewielka. Z penetracji takiej wyłączone są lasy z obszaru PPN, gdzie ruch odbywa się wyłącznie po szlakach.

Niewątpliwie wysoką atrakcją dla turystów - przyrodników są tereny bagienne. Znajdują się one głównie w obrębie parku, które dodatkowo objęte są ochroną rezerwatową /mapa 1/. Do PPN planuje się włączenie dużej powierzchni Bagna Bubnów, w obrębie którego można propagować rozwój formy ekoturystyki typu "szkoła przetrwania".

Pod względem warunków bioklimatycznych ocenianych pod kątem użytkowania turystycznego /J. Owsiak, 1990/ obszar ten zaliczyć należy do jednego z najbardziej korzystnych w Polsce. Letni sezon turystyczny trwa tu od 11 maja do 18 września przez 130 dni, natomiast sezon zimowy od 12 grudnia do 1 marca przez 80 dni. W okresie stycznia i lutego występują tu dogodne warunki śniegowe do uprawiania wędrówek narciarskich.

Do podstawowych walorów krajoznawczych tego obszaru zaliczyć należy głównie elementy środowiska przyrodniczego omówione powyżej. Aspekt wyłącznie krajoznawczy i krajoznawczo-dydaktyczny posiadają twory przyrody objęte ochroną: park narodowy, rezerваты i pomniki przyrody.

Występują w ogromnej części na obszarze gminy Poleski Park Narodowy stanowi atrakcję krajoznawczą w skali Polski, a nawet Europy. Składa się na nią bogactwo rzadkich gatunków roślin, bezkręgowców, ryb, płazów, gadów, ssaków oraz ptaków. W PPN znajdują się 4 rezerваты przyrody /ścisłe/ - "Durocze Bagno", "Jez. Moczne", "Jez. Długie" i "Jez. Karaśne" - zajmujące łącznie 445,8 ha powierzchni i obejmujące najcenniejsze przyrodniczo fragmenty parku.

Na terenie gminy występuje tylko jeden pomnik przyrody /mapa 1/. Jest to dąb szypułkowy rosnący w Załuczu Starym.

Z walorów krajoznawczych kulturowych w gminie Urszulin wymienić należy:

- kościół parafialny w Woli Wereszczyńskiej zbudowany na miejscu dawnej cerkwi,
- kościół parafialny oraz izbę regionalną /w szkole/ w Wytocznie,
- zbór ewangelicki, kaplicę rzymskokatolicką, chałupę z I połowy XIX w. i dwa wiatraki z XIX w. w Załuczu Starym,
- wiatrak drewniany z końca XIX w. i stare chałupy w Zawadówce.

Niewątpliwym walorem krajoznawczym tego terenu - jak już wspomniano - jest wiejska przestrzeń. Cechuje się ona: występowa-

niem niskiej, drewnianej zabudowy wiejskiej wśród łąk i torfowisk dominujących nad gruntami ornymi, monotonią oraz ciszą i spokojem, które są poszukiwane przez turystów.

1.2. Zagospodarowanie turystyczne i paraturystyczne

Na rozpatrywanym terenie znajdują się w sumie 1362 miejsca noclegowe /tabela 2/, z czego 838 miejsc w obiektach kubaturowych /61,5 %/ oraz 524 w obrębie 4 pól namiotowych. Miejsca noclegowe w obiektach kubaturowych podzielić można według rodzaju na:

- w obiektach budownictwa letniskowego	484 m.n.
- w ośrodkach wypoczynkowych	329 m.n.
- w schronisku młodzieżowym	25 m.n.

Zarówno wszystkie ośrodki wypoczynkowe, jak i schronisko młodzieżowe są obiektami sezonowymi.

Baza noclegowa skoncentrowana jest w 6 miejscowościach nad 4 jeziorami: Wytyckim, Sumin, Rotocze i Uściwierz oraz w Załuczu Starym. Największa koncentracja bazy występuje nad jez. Rotocze, gdzie znajduje się w sumie 778 m.n. /w tym 300 m.n. na 2 polach namiotowych/. Istniejący tu zespół obiektów budownictwa letniskowego liczy w sumie 57 obiektów. Drugim pod względem liczby miejsc noclegowych jest zespół obiektów noclegowych nad jez. Sumin. Znajduje się tu w sumie 479 m.n. /w tym 224 m.n. na 2 polach namiotowych/. Zlokalizowanych jest tu 5 ośrodków wypoczynkowych z 79 miejscami noclegowymi. Są to przeważnie obiekty substandardowe.

Tabela 2

Turystyczna baza noclegowa wg wielkości i struktury rodzajowej
/źródło: badania własne/

Lp. /według mapy 1/	Miejscowość	Rodzaj bazy	Liczba miejsc noclego- wych	Uwagi
1.	Wólka Wytycka	2 obiekty letniskowe	8	adaptacja
2.	Kochanowskie	3 obiekty letniskowe	12	standard wysoki
3.	Załużce Stare	schronisko młodzieżowe	25	sezonowy obiekt PTSM
4.	Sumin	OW SNZZ Prac. ZPD Zawadówka	31	5 domków typu "Brda", 3 domki campingowe
5.	Sumin	3 obiekty letniskowe	12	kolejny obiekt w budowie
6.	Sumin	OW PR Rol. Chełm	20	w tym 2 obiekty letniskowe indywidualne - substandardowe
7.	Sumin	OW Spółdz. Mieszk. Chełm	27	1 obiekt murowany / 3 m.n./ oraz pole namiotowe / 24 m.n./
8.	Sumin	OW "Telkom" Chełm	15	obiekty substandardowe
9.	Sumin	OW Spółdz. "Stolarz"	10	" "
10.	Sumin	pole namiotowe	200	w gestii gminy Urszulin
11.	Sumin	kolonia budownictwa letnisko- wego	164	41 obiektów o zróżnicowanym standardzie, gł. średnim i wysokim
12.	Grabniak /jez. Rotcze/	ośrodek ZHP Chełm	450	250 m.n. sezonowych oraz 200 m.n. na polu namiotowym

13.	Grabniak /jez. Botcze/	pole namiotowe	100	w gestii gminy Urszulin
14.	"	kolonia budownictwa letnisko- wego	68	17 obiektów o zróżnicowanym standardzie
15.	"	"	76	19 obiektów jw.
16.	"	"	84	21 obiektów jw.
17.	Grabniak /jez. Uściwierz/	"	32	8 obiektów przeważnie o niskim standardzie
18.	"	"	16	4 obiekty jw.
19.	"	"	12	3 obiekty jw.
Razem			1362	

Kolonia obiektów budownictwa letniskowego nad jez. Uściwiesz /15 obiektów/ licząca w sumie 60 mn. charakteryzuje się także bardzo niskim standardem. Znacznie lepszym stanem technicznym odznaczają się obiekty letniskowe siołalizowane nad jez. Wytyckim /Kochanowskie/.

Do obliczeń pojemności obiektów letniskowych /także obiektów adaptowanych z istniejącej zabudowy wiejskiej/ przyjęto wskaźnik 4 osób dla pojedynczego obiektu. Należy zaznaczyć, że część tych obiektów charakteryzuje się wysokim standardem i zaliczyć je można do obiektów całorocznych.

Baza gastronomiczna w gminie Urszulin jest słabo rozwinięta. Jej głównymi elementami jest restauracja w Urszulinie stołówka ośrodka ZHP nad jez. Roteze, sezonowe punkty małej gastronomii nad jeziorami Roteze i Sumin oraz prywatne punkty wydawania posiłków np. nad jez. Roteze.

Jednym z istotnych elementów zagospodarowania turystycznego są na omawianym terenie szlaki turystyczne. Wszystkie szlaki turystyczne znajdujące się na terenie gminy krzyżują się w Urszulinie /PKS/ i pozwalają na zapoznanie się z walorami turystycznymi nie tylko Poleskiego Parku Narodowego, ale i całej gminy. Generalnie układ szlaków pieszych uznać należy za prawidłowy. Niekorzystne jest jedynie to, że część szlaków przebiega utwardzonymi szosami np. odcinek Urszulin - Wiązowiec - Babsk - Wola Wereszczyńska i Urszulin - Kolonia Wytyczno.

Z elementów zagospodarowania turystycznego wymienić należy także urządzone kąpieliska z plażami /nad jez. Sumin i Rotcze/ kilka pomostów oraz zadaszenia turystyczne znajdujące się przede wszystkim na terenie PPN.

Do najważniejszych obiektów paraturystycznych należą boiska sportowe, głównie szkolne /Urszulin/ oraz młodzieżowe /ośrodek ZHP nad jez. Rotcze/, jak również nieliczne urządzenia rekreacyjne dla dzieci.

2. Ruch turystyczny

Według danych GUS /VI.1992 r./ rejestrowany ruch turystyczny w gminie Urszulin odnoszący się do ogólnodostępnej bazy turystycznej w okresie X.1990 - IX.1991 r. wynosił ogółem 2364 osoby. Dane te nie obejmują jednak ruchu turystycznego we wszystkich obiektach noclegowych a także np. indywidualnego budownictwa letniskowego, jak również beznoclegowego ruchu związanego z wypoczynkiem codziennym i świątecznym, ruchu pasantów itd.

Zmierzając do określenia globalnej wielkości ruchu turystycznego w gminie Urszulin w 1992 r. przyjęto następujące założenia:

- ruch turystyczny w obiektach letniskowych równy jest 20-krotnemu wykorzystaniu ich miejsc,
- ruch turystyczny na polach namiotowych zlokalizowanych w ośrodkach wypoczynkowych /Sumin/ i młodzieżowych /ZHP/ jest równy wykorzystaniu gminnych pól namiotowych i kształtuje się na pozio-

- nie 6-krotnego wykorzystania potencjału,
- ruch turystyczny w ośrodkach wypoczynkowych nie objętych sprawozdawczością GUS jest proporcjonalny pod względem wielkości do obiektów objętych sprawozdawczością,
 - ruch pasantów, wypoczynek codzienny i świąteczny stanowią w sumie 10 % pozostałych form ruchu turystycznego.

Przy powyższych założeniach ruch turystyczny w gminie Urszulin w 1992 r. wyniósł w sumie około 18 tys. osób, w tym:

- | | |
|---|-----------|
| - wypoczynek pobytowy | 3600 osób |
| - formy letniskowe | 9700 osób |
| - formy krajoznawcze i krajoznawczo-wypoczynkowe /pola namiotowe/ | 3100 osób |
| - wypoczynek codzienny, świąteczny i pasanci | 1600 osób |

3. Uwarunkowania ekologiczne

3.1. Obszary chronione i wymagające ochrony

Na obszarze gminy Urszulin występuje 4-stopniowy obszarowy system ochrony przyrody:

- rezerwaty przyrody,
- park narodowy,
- park krajobrazowy,
- obszar chronionego krajobrazu.

Każdy z w/w stopni ochrony ma określone sankcje odnośnie udostępniania dla użytkowania turystycznego. Szczegółowo przedsta-

wiono to w rozdziale III.1.

Systemem ochrony planuje się jeszcze objąć na terenie gminy następujące obszary:

- Bagno Dubnów, jako poszerzenie PPN
- jez. Żukie, jako rezerwat przyrody.

3.2. Zagrożenia walorów

Walory turystyczne - głównie środowiska przyrodniczego - obszaru gminy są zagrożone ze strony: drobnego przemysłu, usług, rolnictwa, mieszkańców, komunikacji i samej turystyki. Zagrożenie to odnosi się do: powietrza atmosferycznego terenów leśnych, wód i gleb. W przypadku powietrza atmosferycznego i lasów zagrożenie to pochodzi z lokalnych kotłowni /nie posiadających urządzeń oczyszczających/ i palenisk domowych. Jednakże zagrożenia te oraz zagrożenia zewnętrzne /z kierunku Lublina, Chełma i Łęcznej/ nie powodują ponadnormatywnego opadu pyłu, SO_2 i NO_2 .

Czystość wód zagrożona jest głównie ze strony rolnictwa /związane jest to głównie ze wpływem wód powierzchniowych z pól uprawnych, gdzie stosuje się nawozy i środki chemiczne/, miejscowej ludności /ścieki bytowe/ i turystyki /ścieki bytowe, mycie pojazdów w wodach jezior i rzek, kąpiele/. W celu eliminacji tych zagrożeń koniecznym jest podjęcie działań organizacyjnych, a mianowicie większe wykorzystanie dwóch oczyszczalni ścieków w Urszulinie o łącznej przepustowości 206 m³/dobę. Przy wsparciu finansowym z wojewódzkiego funduszu ochrony środowiska ścieki ze wsi

położonych w sąsiedztwie PPN należałoby dowozić do tych oczyszczalni. Podobnie ścieki z terenów zainwestowania turystycznego, w tym przypadku jednak na koszt użytkowników.

W przypadku komunikacji walory zagrożone są spalinami i hałasem. Aby zagrożenie to zminimalizować w obrębie PPN i jego strefy ochronnej, należy wprowadzić zakaz poruszania się samochodów ciężarowych /z wyjątkiem potrzeb lokalnych/ na trasie Sosnowica - Urszulin przez Wolę Wereszczyńską.

4. Dostępność komunikacyjna

Poniższa analiza dostępności komunikacyjnej gminy Urszulin dotyczy dwóch aspektów tego zagadnienia.

Pierwszym jest ocena dostępności komunikacyjnej zewnętrznej tzn. ocena możliwości dojazdu na teren gminy z głównych źródeł ruchu turystycznego /przede wszystkim: Lublin, Łęczna, Chełm, Górny Śląsk/, przy wykorzystaniu ogólnodostępnych środków komunikacji publicznej oraz środkami komunikacji indywidualnej.

Drugim aspektem zagadnienia jest dostępność komunikacyjna wewnętrzna określająca możliwości dotarcia do poszczególnych części gminy. W tym przypadku analizie podlegała częstotliwość połączeń środkami komunikacji masowej oraz gęstość i przestrzenne rozmieszczenie dróg udostępnionych dla ruchu turystycznego.

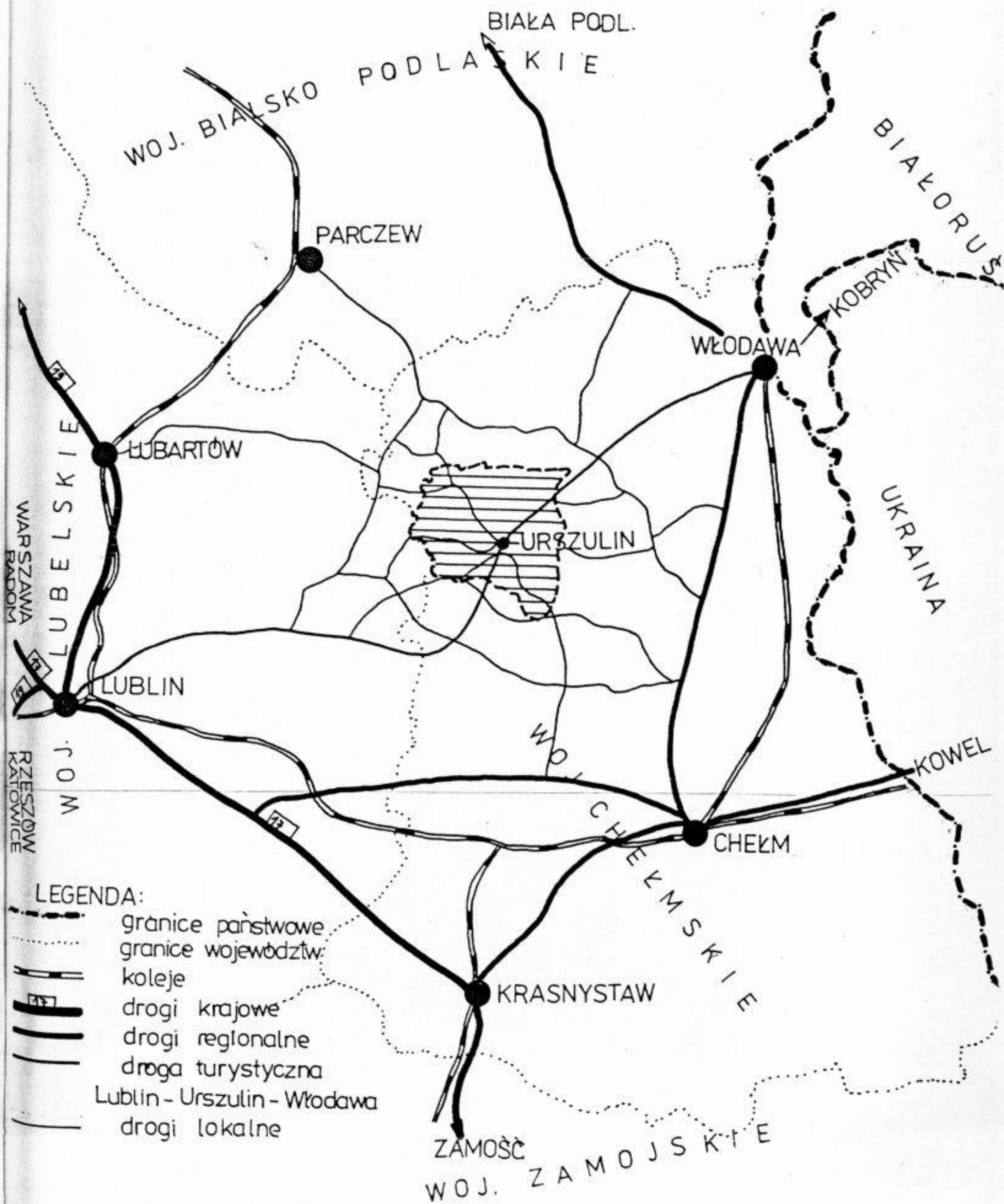
Teren gminy znajduje się poza głównymi w skali kraju trasami turystycznymi i ogólnie charakteryzuje się słabą dostępnością

komunikacyjną zewnętrzną /rys. 1/. Decyduje o tym także brak linii kolejowych. Główna linia kolejowa Warszawa - Lublin - Chełm - Dorohusk oraz linie kolejowe o znaczeniu lokalnym: Lublin - Parczew - Łuków i Chełm Włodawa położone są w odległości około 20-30 km od granic gminy i nie odgrywają większej roli w udostępnieniu tego terenu.

W tej sytuacji najważniejszą rolę w dostępności komunikacyjnej zewnętrznej odgrywa droga Lublin - Łęczna - Cyców - Urszulin - Włodawa. Z Lublina do Włodawy przez Urszulin istnieje 14 par bezpośrednich połączeń autobusowych PKS w ciągu doby, w tym 6 par kursów pospiesznych. Częstotliwość kursów autobusowych na pozostałych drogach gminy jest znacznie mniejsza i nie przekracza 4 par połączeń autobusowych w ciągu doby. Przykładowo: do Sumina /ośrodek nad jez. Sumin/ docierają dziennie jedynie 2 pary autobusów, z bezpośrednimi połączeniami z Lublinem, Włodawą i Bogdanką.

Można więc ogólnie stwierdzić, że dostępność komunikacyjna zewnętrzna gminy środkami komunikacji publicznej jest słaba, a samego ośrodka gminnego średnia.

W dostępności komunikacyjnej wewnętrznej gminy najważniejszą rolę odgrywają dwie pętle drogowe łączące się w Urszulinie: Urszulin - Załucze Stare - Kaniwola - Garbatówka - Urszulin oraz Urszulin - Wola Wereszczyńska - Zeinki - Górki - Sosnowica - Pieszwola - Stary Brus - Kołacz - Dominiczyn - Wytyczno - Urszulin. Ze względu na niewielkie natężenie kursów autobusowych PKS połą-



czenia te mają znaczenie przede wszystkim dla posiadaczy własnych środków lokomocji. Niekorzystne jest to, że omawiany pętlowy system połączeń drogowych nie obejmuje dalszych połączeń wewnętrznych /poza niewielkimi odgałęziami do niektórych ośrodków położonych nad jeziorami, np. Grabniak/, co wynika z uwarunkowań fizjograficznych.

Generalnie można stwierdzić, że omówiony pętlowy system komunikacji wewnętrznej dostosowany jest do warunków środowiskowych i nie należy dążyć do jego zmiany. Obie pętle wymagają jednak specjalnego zagospodarowania i oznakowania, co przedstawiono w niniejszej koncepcji.

5. Uwarunkowania społeczno-gospodarcze

Pod względem gospodarczym gminę Urszulin zaliczyć należy do gmin rolniczych, bowiem z rolnictwa utrzymuje się ponad 70 % ogółu zatrudnionych. Pozostałe osoby zatrudnione są w handlu, oświacie, administracji, budownictwie, transporcie i łączności oraz służbie zdrowia. Obecnie na około 600 zatrudnionych w gospodarce uspołecznionej 200 osób /25 %/ jest zarejestrowanych jako bezrobotni. Społeczność lokalna jest zainteresowana rozwojem turystyki głównie związanej z wykorzystaniem budownictwa letniskowego. Do wypoczywających w ośrodkach i na polach namiotowych ludność miejscowa nastawiona jest niechętnie. Wynika to głównie z nieodpowiedniego zachowywania się, kradzieży ze strony turystów.

Z uwarunkowań gospodarczych na uwagę zasługuje wspomniana

już konieczność poszerzenia funkcji retencyjnej zbiornika. Wytyczono o funkcję rekreacyjną. Należy również podjąć działania w kierunku ekologizacji rolnictwa na terenie PPN i strefy ochronnej jak i w bezpośrednim jej sąsiedztwie, którego produkty będą kupować turyści. Wymaga to jednak wsparcia rolników produkujących tzw. "zdrową żywność" nie tylko ze strony władz gminy, ale również ze strony dyrekcji PPN i władz wojewódzkich. Należy również propagować wśród rolników ideę agroturystyki, gdzie turysta uczestniczy w pracy i życiu rolnika oraz faktu, że turystyka może dla nich przynosić określone korzyści finansowe.

6. Aktualny układ organizacyjny turystyki w gminie

Formalnie w Urzędzie Gminy nie została wyodrębniona osobna jednostka organizacyjna zajmująca się całokształtem zagadnień związanych z rozwojem i funkcjonowaniem turystyki. Obecnie w zakresie czynności jednego z pracowników Urzędu Gminy są zagadnienia z tym związane. Planuje się w najbliższym czasie przeznaczyć jedno stanowisko /1 etat/ dla tych celów. Pozwoli to na pełną koordynację działań w dziedzinie turystyki pomiędzy Urzędem Gminy a Dyrekcją PPN.

7. Uwarunkowania formalno-prawne

Zaproponowana w niniejszej pracy koncepcja uwzględnia przepisy prawne dwóch podstawowych dla zagadnień z tym związanych ustaw: o ochronie przyrody z dnia 16.X.1991 r. i o ochronie grun-

tów rolnych i leśnych z dnia 26.III.1982 r. W pierwszym przypadku uwzględniono przepisy odnoszące się do użytkowania turystycznego obszarów chronionych, co wyrażono w strefowaniu użytkowania turystycznego gminy.

Przepisy dotyczące ochrony gruntów rolnych i leśnych warunkują możliwości zainwestowania turystycznego. W gminie Urszulin odnosi się to głównie do budownictwa letniskowego nad jeziorami: Rotcze, Sumin, Uściwierz i Wytyckim. W świetle istniejących przepisów grunty klasy IVb i V objęte są ochroną przed użytkowaniem nierolniczym. Już obecnie na gruntach tych klas srokalizowanych jest nielegalnie szereg obiektów letniskowych w gminie. Wymaga to uregulowań prawnych. Rozwiązanie tego problemu jest możliwe w dwóch wariantach, a mianowicie:

- 1/ dyslokacja obiektów letniskowych na wyznaczone tereny /o glebach klasy VI/ zaproponowane do wprowadzenia do zapisu w planie gminy /tab. 3, mapa 2/.
- 2/ ponowne złożenie wniosku o wyłączenie tych terenów z użytkowania rolniczego, co wiąże się z wysoką jednorazową opłatą /np. za grunty klasy IVb 120 mln za 0,25 ha - informacja z WBPP w Toruniu/.

III. Koncepcja rozwoju turystyki i rekreacji

1. Determinanty koncepcji

Najważniejszą determinantą koncepcji rozwoju turystyki i rekreacji w gminie Urszulin jest występowanie obszarów przyrodniczych prawnie chronionych: rezerwatów przyrody, Poleskiego Parku Narodowego i Poleskiego Parku Krajobrazowego. Nakazuje to przyjęcie zasady strefowania obszaru gminy i określenia dla tych stref odmiennych kierunków użytkowania turystycznego zgodnych z odpowiednimi sankcjami ochronnymi.

Druga najważniejsza determinanta wynika z położenia terenu gminy w systemie obszarów przyrodniczych chronionych regionu. Dotyczy to sąsiedztwa z Parkiem Krajobrazowym Pojezierza Łęczyńskiego, Sobiborskim oraz Chełmskim Parkiem Krajobrazowym, systemem istniejących w regionie rezerwatów przyrody, elementami fizjograficznymi oraz pasmami ekologicznymi. Sąsiedztwo to nakazuje rozpatrywanie koncepcji zagospodarowania turystycznego gminy w powiązaniu z zagospodarowaniem terenów sąsiednich.

Niniejsza koncepcja warunkowana jest ponadto następującymi faktami:

- obecnym stanem zagospodarowania turystycznego,
- położeniem gminy w stosunku do obszarów źródłowych ruchu turystycznego,
- przebiegiem linii komunikacyjnych,
- rozwojem osadnictwa wiejskiego i cechami ogólnego rozwoju

- społeczno-gospodarczego,
- rosnącym naciskiem turystycznym na teren gminy, w tym na tereny podlegające ochronie,
- występowaniem walorów środowiska przyrodniczego charakteryzujących się określoną odpornością na ruch turystyczno-rekreacyjny.

Przy konstrukcji niniejszej koncepcji przyjęto ponadto trzy istotne założenia dotyczące lokalnej społeczności w gminie. Założono po pierwsze, że rośnie ogólna świadomość ekologiczna mieszkańców tego terenu i zrozumienie potrzeby ochrony najcenniejszych walorów przyrodniczych. Po drugie przyjęto założenie, że wśród mieszkańców wzrasta świadomość korzyści ekonomicznych płynących z rozwoju turystyki, a w szczególności form ekoturystyki. W trzecim założeniu przyjmuje się, że w istniejących wiejskich jednostkach osadniczych wzrastają możliwości obsługi form turystyki i ekoturystyki.

Przedstawiona koncepcja ma charakter docelowy i nie zakłada horyzontu czasowego. Należy jednak podkreślić, że na większości obszarów obecnie użytkowanych turystycznie należy podjąć natychmiastowe przedstawione w opracowaniu działania rekultywacyjne, pielęgnacyjne i ochronne.

2. Obszary funkcjonalne

Niniejsza koncepcja programowo-przestrzenna nawiązuje do 5 stref o zróżnicowanym sposobie przystosowania do funkcji turystycznych i formach udostępniania terenu. Są to strefy: rezerwatowa,

parkowa, ochronna, zainwestowania turystycznego i zewnętrzna.

W s t r e f i e r e z e r w a t o w e j jedyną dopuszczalną formą udostępnienia mogą być wędrówki z przewodnikiem po wyznaczonych ścieżkach dydaktycznych. Należy przyjąć zasadę że odcinek ścieżki dochodzi do strefy rezerwatowej lub nieznacznie ją przekracza /ale nie przecina/ i kończy się urządzonym punktem widokowym z odpowiednimi tablicami informacyjnymi, oznakowaniem itp.

S t r e f a p a r k o w a pokrywająca się z zasięgiem PPN przeznaczona jest głównie dla form ekoturystyki indywidualnej i grupowej o charakterze poznawczym. W strefie tej należy dopuścić następujące formy użytkowe: wędrówki piesze, rowerowe, konne /lub zaprzęgiem konnym/, a w okresie zimy także na nartach lub saniach. W obrębie jez. Łukie proponuje się także dopuszczenie formy nawodnej w postaci przejażdżek łodzią wraz z przewodnikiem. W zasadzie - podobnie, jak w strefie rezerwatowej - zwiedzanie we wszystkich formach, zwłaszcza grupowych powinno odbywać się z udziałem przewodnika. We wnętrzu strefy parkowej z elementów zagospodarowania dopuścić należy jedynie: szlaki turystyczne wraz z drogowskazami, tablicami informacyjnymi oraz urządzenia sanitarne, punkty odpoczynkowe i przyrządzania posiłków, deszczochrony/schrony turystyczne/. Program zagospodarowania deszczochronów /schronów turystycznych/ i ich otoczenia obejmować powinien: zadaszenie /obiekt zamknięty ogólnodostępny z wyposażeniem: ławy i stół/, suchy sa-

nitariat, ławki zewnętrzne, punkt poboru wody, kosze na śmieci.

Do głównych elementów konfliktowych zastanych zaliczyć należy w strefie parkowej:

- drogą Urszulin - Sosnowica przecinającą strefą parkową na odcinku ok. 300 m,
- występowanie /nielicznych/ obiektów osadnictwa wiejskiego /np. Olszowo/.

S t r e f a o c h r o n n a pokrywa się z zasięgiem Poleskiego Parku Krajobrazowego i stanowi otulinę PPN. Generalnie dopuszcza się w tej strefie formy turystyki i ekoturystyki - jak w strefie parkowej. W strefie tej znajdować się mogą elementy zagospodarowania turystycznego związane z obsługą ekoturystyki w strefie parkowej np. schroniska oraz związane z agroturystyką, formami turystyki kwalifikowanej np. wędrówek konnych /bazy obsługi itp./. W tej strefie celowe jest przystosowanie do funkcji obsługi turystyki i ekoturystyki istniejących elementów budownictwa wiejskiego /np. pokoje gościnne, adaptacja istniejących obiektów do funkcji turystycznych lub lokalizacja obiektów nowych w istniejących jednostkach osadniczych. Do celów turystycznych można także wykorzystać /przystosowanie/ istniejące obiekty zabytkowe. Głównym ośrodkiem obsługi w tej strefie jest Wola Wereszczyńska. Pozostałymi ośrodkami są: Babsk, Jamniki, Łomnica, Zawadówka oraz Wólka Wytycka, w której istnieje ponadto możliwość organizacji ośrodka wędkarskiego.

Główny napór ze strony masowego ruchu turystycznego powinna przejąć strefa zainwestowania turystycznego. Znajduje się ona w centralnej i południowo-zachodniej części gminy, a jej granice wyznaczają w ogólny sposób: droga Lublin - Włodawa oraz granica Poleskiego Parku Krajobrazowego. W tej buforowej strefie o stosunkowo dużej recepcyjności ruchu turystycznego występować mogą zarówno wszystkie formy turystyki /pobytowe i krajoznawcze/, jak i formy ekoturystyki - dla których jednak właściwym terenem funkcjonowania są w/w trzy strefy funkcjonalne.

W niniejszej koncepcji zakłada się gniazdowo - pasmowy sposób zagospodarowania omawianej strefy. Wśród elementów gniazdowych wymienić należy 8 głównych jednostek przestrzennych o następujących funkcjach i programie użytkowym /szczegółowe wskazania programowe wraz z określeniem pojemności turystycznej dla poszczególnych jednostek przedstawiono w tabeli 3/:

- a/ Urszulin - główny ośrodek rozrządowo-usługowy i informacyjny ruchu turystycznego z ponadpodstawowym zakresem usług turystycznych i paraturystycznych. Elementy programu zagospodarowania: hotel, dom wycieczkowy /lub alternatywnie stałe schronisko młodzieżowe/, pokoje gościnne, pensjonaty rodzinne, restauracja, parking dla autokarów, punkt informacji turystycznej. Podstawowa baza handlowa: branża spożywcza; inne usługi: telekomunikacja, ośrodek zdrowia, usługi motoryzacyjne, boisko sportowe,

tereny targowe wraz z zapleczem /sanitarne, parkingi itp./.

- b/ Sumin - wieś turystyczno-letniskowa z podstawowym zakresem usług turystycznych i paraturystycznych.

W programie zagospodarowania najważniejszymi elementami są: kąpielisko, plaża, pomosty, wypożyczalnia sprzętu wodnego, parking, pole namiotowe, ośrodki wypoczynkowe, kolonia budownictwa letniskowego, elementy małej gastronomii i handlu artykułami spożywczymi, tereny zabaw dla dzieci, łączność telefoniczna /automat/, sanitariaty,

- c/ Grabniak /nad jez. Rotcze/ - wieś turystyczno-letniskowa z podstawowym zakresem usług turystycznych i paraturystycznych.

Najważniejsze elementy programu zagospodarowania: kąpielisko, plaża, wypożyczalnia sprzętu wodnego, parking, pole namiotowe, ośrodek edukacji ekologicznej /na bazie istniejącego ośrodka ZHP/, kolonia budownictwa letniskowego, elementy małej gastronomii i handlu artykułami spożywczymi, tereny zabaw dla dzieci, łączność telefoniczna /automat/, sanitariaty

- d/ Grabniak /nad jez. Uściwierz/ - wieś turystyczna /dla turystyki przyrodniczej i agroturystyki/ o ograniczonym zakresie usług turystycznych. Najważniejsze elementy programu zagospodarowania:

schronisko przyrodnicze, pokoje gościnne, obiekty agroturystyki /adaptacja istniejącej zabudowy wiejskiej/, kolonia indywidualnego budownictwa letniskowego, wypożyczalnia łodzi wiosłowych,

- e/ Zakucze Stare - wieś turystyczna /agroturystyka/ o ograniczonym

zakresie usług turystycznych. Najważniejsze elementy programu zagospodarowania: stacja dydaktyczno-naukowa PPN, pokoje gościnne, adaptacja istniejących obiektów zabudowy wiejskiej do funkcji turystycznych,

f/ Zelucze Nowe - wieś turystyczna /agroturystyka/ o ograniczonym
zakresie usług turystycznych. Najważniejsze elementy programu zagospodarowania: pokoje gościnne, adaptacja istniejących obiektów zabudowy wiejskiej do funkcji turystycznych,

g/ Kochanowskie - kolonia budownictwa letniskowego i ośrodek sportów wodnych. Najważniejsze elementy programu zagospodarowania: ośrodek sportów wodnych /sima - bojerowy/, kąpielisko, plaża, wypożyczalnia sprzętu wodnego, parking, pole namiotowe, tereny sportowo-rekreacyjne i zabawowe dla dzieci, sanitariaty, łączność telefoniczna /automat/,

h/ Kolonia Wytuczno - baza turystyki konnej i rowerowej. punkt wejściowy na teren PPN /brama PPN/. Najważniejsze elementy programu zagospodarowania: baza konna, wypożyczalnia rowerów, tablice informacyjne, parking, sanitariaty.

Rolę pasm zagospodarowania pełnić powinny w omawianej strefie drogi: od granicy gminy - Urszulin - Kolonia Wytuczno, Urszulin - Babsk /do granicy Poleskiego Parku Krajobrazowego/, Urszulin - Sumin, Garbatówka - Grabniak oraz sieć istniejących szlaków turystycznych wraz z projektowanymi łącznikami.

Pozostałą część gminy określić można jako s t r e f a

z e w n ę t r z n a. Jest to strefa swobodnej penetracji turystycznej pieszej, rowerowej, konnej oraz pojedynczych obiektów letniskowych lub związanych z obsługą agroturystyki. W strefie tej proponuje się lokalizację schroniska przyrodniczego w Sękowie przy granicy projektowanego fragmentu Poleskiego Parku Narodowego /Bagno Buhnów znajdujące się tylko częściowo w gminie Urszulin/. Jest to fragment gminy, który zaliczyć można obecnie do strefy parkowej. Schronisko to może stać się podstawą rozwoju ekoturystyki bagiennej. Do omawianego schroniska zaproponowano przebieg szlaku turystycznego z Urszulina, przez Andrzejów. We wsi Sęków mogą rozwijać się formy agroturystyki w oparciu o istniejącą zabudowę oraz - na niewielką skalę - budownictwo letniskowe na bazie istniejącej zabudowy wiejskiej.

3. Układ szlaków turystycznych

Z uwagi na dużą atrakcyjność turystyczną oraz konieczność ochrony walorów przyrodniczych prawidłowo ukształtowany system szlaków turystycznych odgrywa na omawianym terenie szczególną rolę. W systemie tym wyróżnić można turystyczne szlaki drogowe, które zostały już wcześniej omówione oraz sieć szlaków turystyki pieszej, które powinny stanowić także podstawę wędrowek konnych /wierzchem i bryczkami/, rowerowych, a w okresie zimowym narciarskich /narciarstwo śladowe/.

Jak już wcześniej stwierdzono istniejący układ szlaków turystycznych uznać należy jako ukształtowany, prawidłowy. Sprzyja-

jące jest to, że wszystkie znajdujące się na terenie gminy szlaki mają początek w Urszulinie, czyli w miejscu o najlepszej dostępności komunikacyjnej w całej gminie oraz planowanym punkcie koncentracji usług ponadpodstawowych. Niekorzystne jest natomiast prowadzenie szlaków wzdłuż dróg asfaltowych /Urszulin - Wola Wereszczyńska - Jamniki i Urszulin - Kolonia Wytyczno/. Istniejący układ szlaków należy uzupełnić o proponowany przebieg szlaku Urszulin - Sęków oraz kilka odcinków szlaków łącznikowych np. Zawadówka - Wola Wereszczyńska, jez. Rotcze - Załucze Stare, Grabniak /jez. Uściwierz/ - Załucze Stare - do szlaku istniejącego /mapa 2/.

Specjalną rolę spełniać powinny szlaki turystyki pieszej typu przyrodniczego oraz ścieżki dydaktyczne, które udostępniać powinny najcenniejsze tereny parkowe, a przede wszystkim obszary strefy rezerwatu. Szlaki te wymagają udostępnienia z przewodnikiem, co dotyczy przede wszystkim form grupowych. Dla tego typu szlaków i ścieżek konieczne jest opracowanie szczegółowych informatorów dostępnych w punktach informacji turystycznej, leśniczówkach, obiektach noclegowych, Dyrekcji PPN itd.

4. Program zagospodarowania turystycznego

Na mapie 2 przedstawiającej koncepcję funkcjonowania turystyki w gminie Urszulin zamieszczono zarówno istniejące elementy zagospodarowania turystycznego, elementy dotyczące użytkowania i zagospodarowania turystycznego zapisane w obowiązującym planie

zagospodarowania przestrzennego gminy oraz elementy proponowane do realizacji /i wprowadzenia odpowiedniego zapisu do planu/ przez Instytut Turystyki. Informacje dotyczące poszczególnych elementów punktowych i powierzchniowych z uwzględnieniem pojemności zawiera tabela 3.

Tabela 3

Program zagospodarowania i pojemność turystyczna wyznaczonych obszarów i obiektów

Numer obszaru /obiek-tu/ według mapy 2	Miejscowość	Program za-gospodarowania	Pojem-ność turys-tyczna w oso-bach	Uwagi
1	2	3	4	5
1	Wola Wereszczyńska	schronisko przy-rodnicze	25	
2	Wola Wereszczyńska	adaptacja wiej-skiej zabudowy na cele letnis-kowe	12	
3	Jamniki	jw. oraz ośrodek agroturystyki	20	
4	Zomnica	jw.	30	
5	Wola Wereszczyńska	schronisko młó-dzieżowe	25	
6	Wola Wereszczyńska	ośrodek agro-turystyki	30	
7	Wola Wereszczyńska	adaptacja wiej-skiej zabudowy na cele letniskowe	20	
8	Zawadówka	jw. oraz ośrodek agroturystyki	20	
9	Babisk	jw.	12	

1	2	3	4	5
10	Dyszczytno	27 UT w planie gminy	-	wykreślenie z zapisu planu
11	Dyszczytno	UTL /w planie gminy/	-	jw.
12	Wólka Wytycka	adaptacja wiejskiej zabudowy na cele letniskowe oraz ośrodek agroturystyki	40	w tym 2 obiekty istniejące
13	Łowiszów	ośrodek wędkarski	10	
14	Kochanowskie	ośrodek sportów wodnych /5 UT w planie gminy/	-	urządzenia obsługi bez bazy noclegowej
15	Kochanowskie	kolonia indywidualnego budownictwa letniskowego	64	16 działek po 800 m2 /grunty klasy VI/ - w tym 3 obiekty istniejące
16	Kochanowskie	jw.	88	22 działki po 900 m2 /grunty klasy VI/
17	Kochanowskie	jw.	400	100 działek po 1000 m2 /grunty klasy VI/
18	Kochanowskie	jw.	60	15 działek po 1200 m2 /grunty klasy VI/
19	Urszulin	hotel	50	
20	Urszulin	stacje schronisko młodzieżowe	25	
21	Urszulin	pensjonaty	40	w obrębie istniejącej zabudowy
22	Sęków	adaptacja wiejskiej zabudowy na cele letniskowe oraz ośrodek agroturystyki	20	
23	Sęków	schronisko przyrodnicze	25	

1	2	3	4	5
24	Zakucze Nowe	adaptacja wiejskiej zabudowy na cele letniskowe oraz ośrodek agroturystyki	20	
25	Zakucze Stare	stacja naukowo-dydaktyczna PPN	10	na bazie obiektu szkolnego
26	Zakucze Stare	adaptacja wiejskiej zabudowy na cele letniskowe oraz ośrodek agroturystyki	40	w tym 5 obiektów istniejących
27	Grabniak / jez. Uściwierz/	kolonia indywidualnego budownictwa letniskowego /w tym 3 obiekty istniejące/	160	40 działek po 800 m2 /grunty klasy VI/
28	Grabniak / jez. Uściwierz/	schronisko przyrodnicze	25	
29	Grabniak / jez. Uściwierz/	istniejące obiekty budownictwa letniskowego	-	dyslokacja na teren nr 27 /grunty klasy VI/
30	Grabniak / jez. Uściwierz/	jw.	-	jw.
31	Grabniak / jez. Uściwierz/	adaptacja wiejskiej zabudowy na cele letniskowe oraz ośrodek agroturystyki	20	
32	Grabniak / jez. Uściwierz/	kolonia indywidualnego budownictwa letniskowego	80	20 działek po 800 m2 /grunty klasy VI/
33	Grabniak / jez. Rotcze/	27 UTL /w planie gminy/	-	wykreślenie z zapisu planu /niekorzystne warunki fizjograficzne/

1	2	3	4	5
34	Grabniak /jez. Rotcze/	26 UT /w planie gminy/	-	jw.
35	Grabniak /jez. Rotcze/	25 UTZ /w planie gminy/ - istnieją- cy ośrodek ZHP	150	proponowane roz- szerzenie funkcji o ośrodek edu- kacji ekologicz- nej, zmniejszenie ogólnej pojem- ności z 450 osób do 150 osób, z przekształce- niem w ośrodek całoroczny
36	Grabniak /jez. Rotcze/	kolonia indywidu- alnego budownictwa letniskowego	80	20 działek po 400 m2 /grunty klasy VI/
37	Grabniak /jez. Rotcze/	gminne pole nami- towe	100	grunty klasy IVb i V /konieczność regulacji formal- no-prawnej ze względem na wystę- powanie gruntów chronionych lub alternatywnie - dyslokacja/
38	Grabniak /jez. Rotcze/	kolonia istnieją- cego budownictwa letniskowego	68	jw.
39	Grabniak /jez. Rotcze/	kolonia istnieją- cego budownictwa letniskowego /w planie gminy 24 UT/	76	
40	Grabniak /jez. Rotcze/	kolonia istnieją- cego budownictwa letniskowego	84	grunty klasy IVb /konieczność regulacji formal- no-prawnej ze względem na wystę- powanie gruntów chronionych lub alternatywnie - dyslokacja/

1	2	3	4	5
41	Sumin	kolonia istniejącego budownictwa letniskowego	164	grunty klasy V i VI - propozycja wniesienia zapisu do planu jako teren zamiejscowych ogrodów działkowych
42	Sumin	gminne pole namiotowe	200	
43	Sumin	21 UT w planie gminy, istniejący OW SNZZ Prac. ZPD Zawadówka	31	w perspektywie zmiana funkcji na ośrodek wypoczynku świątecznego w hestii gminy
44	Sumin	21 UT w planie gminy - projektowany teren ośrodka wypoczynku świątecznego	-	3 istniejące obiekty letniskowe - do dyslokacji
45	Sumin	UTZ w planie gminy, kolonia indywidualnego budownictwa letniskowego	120	30 działek po 600 m ² /grunty klasy VI/
46	Sumin	22a UTZ w planie gminy, kolonia indywidualnego budownictwa letniskowego	80	20 działek po 600 m ² /grunty klasy VI/ dyslokacja ośrodka wypoczynkowego
47	Sumin	22b UT w planie gminy, kolonia indywidualnego budownictwa letniskowego	420	105 działek /50 działek po 600 m ² , 30 działek po 1000 m ² i 25 działek po 800 m ² / - grunty klasy VI, dyslokacja istniejących ośrodków wypoczynkowych
Razem			2944	

Zaproponowane w powyższej tabeli funkcje poszczególnych miejscowości, obiekty oraz tereny powinny zostać wprowadzone do zapisu aktualizowanego planu zagospodarowania przestrzennego gminy.

5. Chłonność i pojemność turystyczna gminy

Określenie chłonności i pojemności turystycznej obszarów obecnie użytkowanych lub przewidzianych do użytkowania turystycznego ma istotne znaczenie z punktu widzenia ochrony środowiska przyrodniczego. Ochrony środowiska dla turystyki, a przede wszystkim przed nadmierną wielkością ruchu turystycznego. Umożliwia także sterowanie ruchem turystycznym, co ma ogromne znaczenie w użytkowaniu obszarów chronionych.

Pod pojęciem chłonności rozumieć należy zdolność środowiska przyrodniczego do przyjęcia takiego obciążenia przez turystów, które zapewni optymalne warunki wypoczynku i nie spowoduje zachwiania równowagi biocenotycznej w środowisku. Tak więc chłonność określa możliwości użytkowania turystycznego obszarów bez określania ich funkcji i sposobu zagospodarowania.

Chłonność turystyczna obszarów jest uzależniona w głównej mierze od odporności poszczególnych ekosystemów na użytkowanie turystyczne. Zależność ta jest wprost proporcjonalna, im wyższa odporność tym wyższa chłonność. Wyrazem wielkości odporności są wskaźniki chłonności.

Pojemność turystyczna jest właściwością danego terenu wyni-

kającą z walerów i środowiska przyrodniczego oraz przypisanej im funkcji /co wiąże się z odpowiednim sposobem zagospodarowania z użytkowania/, określa maksymalną liczbę osób, która jednocześnie realizować może cele wypoczynkowe pobytu, bez obniżania wartości elementów środowiska, a także korzyści rekreacyjnych.

Chłonność turystyczną w tej skali określa się na podstawie występowania szaty leśnej, spadków terenu i powierzchni wodnych stanowiących obszary chłonnościowe. W gminie Urszulin ze względu na fakt, że zdecydowana większość powierzchni leśnych może być udostępniana turystom jedynie w formie wędrówek po wyznaczonych szlakach pieszych i ścieżkach dydaktycznych /obszar PPN/ chłonności tego elementu nie obliczano. Obliczono jedynie chłonność jezior, określonych jako przydatnych dla turystyki /I i II kat./. Są to jeziora: Wytyckie, Sumin i Rotcze /tab. 4/. Chłonność turystyczną jezior określono jako sumę chłonności dwóch stref: kąpieliskowej i tzw. "wód otwartych". Dla stref tych zastosowano następujące wskaźniki:

- strefa kąpieliskowa - 20 m²/osobę,
- strefa "wód otwartych" - 1 os/ha - oznacza to użytkowanie 2 ha powierzchni wodnej przez 2-osobową jednostkę pływającą /kajak, żaglówka, bojer, rower wodny, łódź wiosłowa/.

Powierzchnię strefy kąpieliskowej określono na podstawie pomnożenia długości brzegu jeziora o dobrej dostępności przez szerokość strefy jeziora do głębokości 2 m. Ze względu na fakt, że szerokość

ta jest znaczna - są to jeziora płytkie - dla zapewnienia bezpieczeństwa pływających nie powinna przekraczać 50 m. Taką więc szerokość strefy dla tych 3 jezior przyjęto:

Tabela 4

Chłonność turystyczna jezior w osobach

Lp.	Jezioro	Chłonność strefy kąpieliskowej	Chłonność strefy "wód otwartych"	Chłonność jeziora
1	Wytyckie 1/	125	480	605
2	Sumin	700	90	790
3	Rotcze	375	40	415
	Razem	1200	610	1810

1/ dla jez. Wytyckiego o dostępności punktowej przyjęto łączną długość tych odcinków 50 m.

Z powyższego wynika, że z wypoczynku nawodnego na obszarze gminy może jednorazowo skorzystać 1810 osób. Chłonność "wód otwartych" wskazuje, że na jeziorach tych może jednocześnie pływać 305 jednostek pływających dwuosobowych.

Pojemność turystyczną gminy określono na podstawie sumy zaproponowanych wielkości użytkowych dla poszczególnych obiektów. Pojemność ta wynosi 2944 osób. Tyle osób może jednorazowo w różnych formach wypoczywać na obszarze gminy. Z tej wielkości na poszczególne rodzaje obiektów i form przypada:

- | | |
|---------------------------------------|-----------|
| - indywidualne budownictwo letniskowe | 1944 osób |
| - pola namiotowe /gminne/ | 300 osób |

- obiekty letniskowe z adaptacji wiejskiej zabudowy i pokoje gościnne w ośrodkach agroturystyki	284 osoby
- ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe	191 osób
- schroniska przyrodnicze	75 osób
- schroniska młodzieżowe	50 osób
- hotel	50 osób
- pensjonaty	40 osób
- stacja naukowo-dydaktyczna PPN	10 osób

Na obszarze gminy występujące szlaki turystyki pieszej mają długość 88 km, z tego w strefie parkowej - 27,5 km. Dla strefy parkowej przyjęto wskaźnik pojemności 5 osób/km bieżący szlaku, natomiast poza strefą parkową 10 osób/km szlaku. Z tego wynika, że na szlakach w parku może jednorazowo przebywać 125 osób. Na pozostałych szlakach natomiast 605 osób. W przypadku ścieżek dydaktycznych proponuje się aby udostępniano je jednej grupie turystów /15-20 osób/ dziennie. Daje to ich pojemność 60-80 osób.

IV. Mechanizmy aktywizacji gospodarczej gminy Urszulin przez rozwój turystyki

Mechanizmy aktywizacji gospodarczej gminy Urszulin przez rozwój turystyki odnieść należy do trzech podstawowych sfer: przestrzennej, społecznej i promocyjnej.

1. Instrumenty aktywizacji w sferze przestrzennej

Jednym z najważniejszych działań aktywizacyjnych jest stworzenie oryginalnego wizerunku gminy i oryginalnej przestrzeni turystycznej /image gminy/. Należy zatem na wstępie postawić pytanie: jaki wizerunek gminy należy ukształtować i lansować, aby ściągnąć tu jak największą liczbę turystów /do granic określonych przez pojemność turystyczną/ ? i jakie kierunki działań powinna gmina podjąć w celu ukształtowania swej docelowej przestrzeni turystycznej ?

Określenie wizerunku gminy warunkowane jest:

- | | |
|--|--|
| - położeniem na Polesiu: | gmina poleska |
| - występowaniem jezior: | gmina z jeziorami |
| - istnieniem parku narodowego: | gmina z parkiem narodowym |
| - czystością środowiska: | gmina ekologiczna |
| - wykształconą /i proponowaną do dalszego rozwoju/ funkcję Urszuliną jako ośrodka obsługi: | Urszulin stolicą gminy i regionu turystycznego |
| - zróżnicowaniem istniejących i proponowanych form turystyki: | |
| kwalifikowanej, krajoznawczej, pobytowej, wypoczynku codziennego | |

i świątecznego, ekoturystyki, agroturystyki, ekoturystyki bagiennej itd.: gmina o dużych i zróżnicowanych możliwościach rozwoju turystyki.

Ze względu na wykazane wyżej bogactwo uwarunkowań określenie tylko jednego wizerunku gminy jest niewskazane. Wydaje się jednak, że pierwszorzędne znaczenie powinien mieć wizerunek gminy jako terenu POLESKIEJ EKOTURYSTYKI. Eksponuje się w ten sposób nadrzędne cele ochrony przyrody jako kierunku działań w zakresie zagospodarowania i użytkowania turystycznego. W celu wytworzenia skojarzeń - i w dalszej przyszłości - związków emocjonalnych turystów z tym terenem proponuje się wprowadzenia i upowszechnienia na terenie gminy i poza jej granicami hasła promocyjnego:

"URSZULIN STOLICA, POLESKIEJ EKOTURYSTYKI"

Powyższą propozycję nie należy oczywiście traktować w sposób obligatoryjny lecz jako przykład działania, które powinno być w tej dziedzinie podjęte. Celem tego działania jest stworzenie wyrazistego wizerunku gminy odróżniającego tę właśnie gminę od innych terenów turystycznych.

Jakie kierunki działań powinna podjąć gmina w celu ukształtowania swej docelowej przestrzeni turystycznej? W strefie zainwestowania turystycznego celowe wydaje się wprowadzenie elementów swoistych tzn. wprowadzenia herbu gminy, specjalnego oznakowania.

Jednymi z podstawowych działań w sferze przestrzennej powinny

być działania estetyzujące, polegające na utrzymaniu ogólnego ładu i porządku. Działania te polegają nie tylko na likwidacji obiektów substandardowych, elementów szpecących, ale także na ciągłym utrzymywaniu czystości na terenie całej gminy np. zmywania chodników i ulic, usuwaniu chwastów przy drogach, ciągach turystycznych i w sąsiedztwie punktów obsługi, utrzymania czystości w obiektach sanitarnych, eliminacji przykrych zapachów itp.

Elementami tworzącymi oryginalną przestrzeń turystyczną gminy mogą być: specjalnie zaprojektowane ławki, zadaszenia, punkty odpoczynkowe, kosze na śmieci, miejsca palenia ognisk itp.

W sferze przestrzennej ważną rolę odgrywają działania ofertowe gminy. Dotyczyć one powinny poszukiwań inwestorów na obiekty wskazane przez gminę np. hotel w Urszulinie, ośrodek sportów wodnych nad jeziorem Wytyckim /przy określonych warunkach finansowych, korzystnych dla inwestorów/. Jedną z ofert dotyczyć powinna możliwości nabycia działek letniskowych np. w kolonii zaproponowanej nad jez. Wytyckim /Kochanowskie/. Zgłoszenie oferty powinno zostać poprzedzone zakończonym podziałem geodezyjnym terenu, wyznaczeniem dróg dojazdowych itd. Ofertę należy w tym przypadku skierować do potencjalnych nabywców mieszkających w: Lublinie, Chełmie oraz na Górnym Śląsku. /ogłoszenia w prasie lokalnej regionu chełmskiego i lubelskiego oraz w gazetach górnośląskich, oferty będzie można także zgłaszać do ogólnopolskich banków danych/.

Wśród działań w sferze przestrzennej istotną rolę spełnić

powinny także:

- atestacja ekologiczna bazy turystycznej pod kątem degradacji wód powierzchniowych i podziemnych,
- kontrola gospodarki wodno-ściekowej w ośrodkach wypoczynkowych i obiektach letniskowych,
- eliminacja samowoli budowlanej w dziedzinie inwestycji turystycznych.

2. Sposoby aktywizacji w sferze społecznej

Realizacja niniejszej koncepcji uzależniona jest od następujących grup czynników w sferze społecznej:

- zainteresowania władz lokalnych rozwojem przemysłu turystycznego i skutecznością działań w realizacji postawionych celów,
- współdziałaniem władz gminnych i Dyrekcji PPN w dziedzinie rozwoju przemysłu turystycznego nie kolidującego z naczelnym celem ochrony przyrody,
- nastawieniem lokalnej społeczności do rozwoju przemysłu turystycznego.

W sferze społecznej ważną rolę odgrywają działania popularyzatorskie. Ich podstawowym celem powinno być propagowanie idei rozwoju ekoturystyki w aspekcie płynących stąd korzyści finansowych dla lokalnej społeczności. Wśród tych działań wymienić można przykładowo informacje - prelekcje na tematy:

- rachunek ekonomiczny przy prowadzeniu pensjonatu rodzinnego,
- recepcja gości we wiejskich jednostkach osadniczych jako źródło

dochodu /agroturystyka/,

- lokalne święta, zwyczaje, twórczość ludowa - jako elementy przyciągające turystów.

Działania te powinny kształcić takie cechy istotne z punktu widzenia rozwoju przemysłu turystycznego, jak gościnność, uprzejmość oraz udowadniać, że nakłady poniesione na przygotowania organizacyjne do przyjmowania gości /np. inwestycje w celu podwyższenia standardu obiektów mieszkalnych, urządzeń sanitarnych itd./ zwracają się stosunkowo szybko i że warto w to inwestować.

Jednym z istotnych aspektów działań w sferze społecznej jest podniesienie ogólnej aktywności mieszkańców gminy w wyniku organizacji np.:

- imprez okolicznościowych związanych z terenem gminy np. lokalne święta, imprezy okazjonalne np. rajdy ogólnopolskie kończące się na terenie gminy,
- imprez popularno-naukowych dotyczących historii gminy, jej mieszkańców, miejscowych specjalności, np. kuchni lokalnej, zwyczajów,
- aukcji miejscowego rzemiosła, a docelowo stworzenia lokalnego ośrodka muzealnego np. typu park etnograficzny lub sala ekspozycji twórczości miejscowej. Istniejące w Zakucz Starym tradycje produkcji bryczek mogłyby odrodzić się i zmierzać w dwóch kierunkach: udostępnienia bryczek dla potrzeb turystów oraz ekspozycji wyprodukowanych egzemplarzy np. w ośrodku gminnym,
- plenerów malarskich związanych z terenem gminy, a następnie

organizacją imprez wystawowych na terenie gminy i poza jej granicami,

- ogólnopolskiego konkursu fotograficznego na temat walorów turystycznych gminy z prezentacją wyników w formie wystawy.

Zachętą do rozwoju obsługi form ekoturystyki i agroturystyki powinny być działania wspomagające inicjatywy pionierskie np. wsparcie finansowe przez gminę /w postaci ulg podatkowych/ dla osób organizujących bazy obsługi turystyki konnej, osób pragnących przystosować swoje pomieszczenia do obsługi agroturystyki itd.

W administracji gminnej celowe jest ponadto wyodrębnienie specjalnej komórki /1 etat/ do obsługi związanej z rozwojem turystyki. W zakresie obowiązków osoby tym się zajmującej powinno być m.in. tworzenie gminnego banku danych w dziedzinie turystyki, utworzenie i obsługa lokalnego ośrodka informacji turystycznej, jak również koordynacja wszystkich działań w sferze turystyki np. pomoc w sprawach formalno-prawnych, informacja o możliwościach kredytowych, wszelka działalność popularyzatorska, inicjacyjna, ofertowa itd.

3. Działania w sferze promocyjnej

Działania w sferze promocyjnej prowadzić powinny do jak najszerszego rozreklamowania wizerunku gminy na rynku turystycznym. Warunkiem powodzenia działań promocyjnych jest szeroka oferta imprez i możliwości uczestnictwa w różnych formach turystyki poparta odpowiednimi materiałami informacyjnymi, z których najważ-

niejszymi są: podstawowy folder informacyjny z aktualizowanymi na bieżąco wkładkami dotyczącymi imprez gminnych, oferta skierowana do różnych odbiorców np. potencjalnych uczestników wycieczek przyrodniczych, uczestników imprez przyrodniczych odbywanych konno, imprez zimowych np. narciarskich, bojerowych itp. Należy przyjąć zasadę, że lepiej ponieść wyższe koszty i mieć materiały lepszej jakości, niż mieć więcej materiałów, ale gorszego gatunku i opracowanych niefachowo.

W działaniach promocyjnych należy podkreślać duże możliwości w zakresie łączenia form wypoczynku - rekreacji i krajoznawstwa. Dotyczyć to może dla przykładu kombinowanych wędrówek: konnych, pieszych, rowerowych itd. Można tu przedstawić szereg hipotetycznych scenariuszy np. nocleg w hotelu w Urszulinie, wędrówka konna przez teren parkowy do Wólki Wytyckiej, przejażdżka łożnią po jez. Wytyckim, przejazd rowerem do stacji naukowo-dydaktycznej w Załuczu Starym /prelekcja lub film dydaktyczny/, wędrówka piesza nad jez. Łukie z przejażdżką łożnią po jeziorze /z przewodnikiem/, nocleg w ośrodku edukacji ekologicznej nad jez. Uściwierz, przejazd bryczką do Urszulina itd. Łączenie poszczególnych form i program tego typu wycieczek uzależniony jest od konkretnych upodobań turystów - z których każde powinny być możliwe do realizacji przy przedstawionym programie zagospodarowania.

V. Wnioski i wytyczne do aktualizacji planu zagospodarowania przestrzennego gminy

Analiza uwarunkowań rozwoju turystyki i rekreacji w gminie Urszulin wykazała, że jest to teren bardzo atrakcyjny turystycznie, na którym rozwijać powinny się różnorodne formy turystyki, a zwłaszcza ekoturystyki i agroturystyki.

W przedstawionej koncepcji rozwoju turystyki zastosowano podział terenu gminy na 5 różniących się pod względem sposobu zagospodarowania i użytkowania turystycznego stref funkcjonalnych. Są to strefy: rezerwatowa, parkowa, ochronna, zainwestowania turystycznego i zewnętrzna.

Zagospodarowanie i użytkowanie turystyczne strefy rezerwatowej i parkowej powinno być w gestii i pod stałą kontrolą Dyrekcji PPN. Wszelkie inne przejawy zagospodarowania i użytkowania turystycznego w gminie uwzględniać powinny sąsiedztwo PPN i specyfikę przyrodniczą tego terenu.

Istotną rolę w przyjętej koncepcji odgrywa miejscowość Urszulin, jako centrum obsługi określone jako główny ośrodek rozrządowo-usługowy i informacyjny ruchu turystycznego z ponadpodstawowym zakresem usług turystycznych i paraturystycznych. Pozostałe elementy koncepcji w postaci gniazdowo-pasmowego systemu obsługi przedstawiono w tekście. Elementarne wskazania programowe zagospodarowania wraz z pojemnością turystyczną obiektów i obszarów przedstawiono w tabeli 3.

Z przedstawionych rozważań wynikają wnioski szczegółowe oraz wskazania, które należy uwzględnić przy aktualizacji planu zagospodarowania przestrzennego gminy.

Realizacja przedstawionych propozycji pozwoli na jednoczesny wypoczynek na obszarze gminy ponad 2900 osobom. W porównaniu do obecnie istniejącej bazy jest to ponad 2-krotny wzrost.

Literatura

1. Drzewiecki M., 1990: Wiejska przestrzeń rekreacyjna, Instytut Turystyki /mmpis/.
2. Owsiak J., 1990: Wpływ bioklimatu na użytkowanie i zagospodarowanie rejonów i obszarów turystycznych. Instytut Turystyki /mmpis/.

BIBLIOTEKA IT
Archiwum Prac
Naukowo-Badawczych